

IN NOMINE JESU
DISCURSUS PHILOSOPHICUS

De

LIBERO ARBITRIO HOMINIS,

QUATENUS ACTIONES CIVILES
SPECTAT:

In Regia Academia Aboënsi,
Consensu & approbatione Amplissimæ Facult: Philos.

SUB PRÆSIDIO

Praclarissimi VIRI,

DN. ERICI FALANDRI,

Græc. & Heb. Ling. Prof. Publ. & Ordin.

Promotoris & Fautoris sui plurimum honorandi:

*Pro privilegijs & honoribus in Philosophia summis obtinendis
publicæ eruditorum censura modestè*

PROPOSITUS

MAGNO WIETIO Wisingb: Smol.

Alumno Regio

In Auditorio Superiori & Maximo, ad diem 17. Junij

ANNO M. DC. LXXVI.

A B O Æ

Excusus à PETRO HANSONIO, Acad. Typ.

Monks G. Am. Nov.

ILLUSTRISSIMO ATq; CELSISSIMO
HEROI AC DOMINO

DN. PETRO Brabe
Comiti in Wisingborgh lib. Baroni in Cajana/ Domino in Ridsboholm/ Lindholm/ Brachelinna & Bogesund/ &c. &c. Regni Svegogothici Senatori supremo, Drotzeto & Justitiæ Directori Generali, Wefmanniæ, montanorum & Dalecarliæ judici provinciali, Regiæq; Academia Aboënsis Cancellario
Magnificentissimo,

Domino meo ac Patrono Clementissimo

*Salutem & prosperitatem
perpetuam.*

ILLUSTRISSIME ET CELSIS-
SIME COMES,
DOMINE CLEMENTISSIME!

Quod, de benevolentia Vestra Celsitud. sibi
cives universi solent gratulari: id ego
minimus subditorum experimento ha-
beo. Nam cum beneficiorum Vestra
Celsitud. in me collatorum recordor, tantum Vestra
Celsitud. video me debere, quantum ne votis quidem
queo assequi. Quod pietatis & artium jeci funda-
menta, tibi, Celsissime Comes debeo. Tuam enim mu-
nificentiam in Schola Brahaa (qua non nisi V.^{ca} Celsi-
tud. agnoscit fundatricem) per annos bene multos fui
educatus & informatus. Quod ceptam studiorum
in celebri hac Academia, continuare velui telam, Tua
Celsiss. Herois itidem benignitas est, cujus commen-
daticijs Stipendio Regio sum adiutus. Magna &
multa sunt, quae a V.^a Celsitudine praestita mihi mini-
mo & indigno: Quae si tacerem, & arcana venera-

tionis conscientia me redderem contentum, metum sacrilegij effugere non possem. Quum ergo in publicas erumpam voces, literario studio (cum alias non possim) cui me consecravi, Vest. Celsitud. beneficentia suffultus, quodammodo gratitudinis aliquod signum ostendam. Itaq. hocce specimen, quale quale est, humillima subiectione offero, & ad Pedes Clem. Vest. depono: Quod si serena fronte: Vest: Celsit: respiciat, omnia me esse consecutum putabo. Quod superest, Vestra Celsitud. lenem & viridem senectutem, in diuturnam annorum seriem; ex intimis animi recessibus exopto

Celsitud. Vest.

Subjectissimus

MAG. WIETIUS.

PRÆFATIO.

*V*alde Impia & perniciosissima fuit Stoicorum sententia, qua omnia inevitabili & absolutâ necessitate evenire statuit, omnesq; actiones hominum, etiam pessimas, etiam sceleratissimas, occulto fati adscripsit. Hac autem detestabili hominum malitia, non solum in gentilibus, sed & adhuc in gremio & mediotullio Ecclesia, suos invenit approbatores, qui omnem libertatem homini in moralibus adimere, necessitatem Stoicam ex inferis revocare, Deum gloriosum malorum actionum incitorem, approbatorem ac effectorem, haud sine horrendo sacrilegio, constituere, non erubescunt. Hac quanta est blasphemia, bonitatem ipsam, cui nihil magis ac malum displicet, mali ipsius authorem statuere? Ut hac in Denm est mendax quadam calumnia; sic eandem falso nobis attribuere non est Veritas Bellarminus: quod nos etiam in civilibus rebus negemus liberum arbitrium. Hinc nos, non solum famosis Stoicis conatur reddere similes, verum etiam belluas, planè rationis expertes, profiteri non dubitavit. En insignem Injuriam! volvat ac revolvat quis nostrates Theologos, Philosophos; & non paucos videbit, qui illustribus documentis libertatem in rebus moralibus propugnaverunt! tolle, inquit B. Meis: Ph. Sob. c. l. q. i. libertatem voluntatis humanæ, & tolles omne virtutis, & studium, & præmium; omnem vitiorum, & culpam, & pœnam; omnem legum, & promulgationem, & observationem; omnem deliberationem, consultationem, electionem; imò omnem & universam politiam. Nos animum induximus, quàm brevissimè exponere, quo usq; voluntas humana in civilibus rebus pertingat. Nihil hic novi, nihil ingenij, nihil politici expectabis, lector benevole! satis est, si magnis aliquid voluisse, & bonis placuisse.

Primum, & memoriæ juvandæ causâ, & ut omnis confusio evitetur, ne vè lectoribus sensus obscuritas sit molesta, Rei disputandæ certos limites, quos ex naturâ materiæ nostræ depromere licuit, constituimus. Et si quidem res est amplissima, brevitatis verò, cui decrevimus studere, singula vetat momenta persequi; Contentos nos reddimus Excellentioribus, quæ maximè circa præscriptum terminum solent moveri.

Antequam verus aliquis controversiæ status definiatur, removenda sunt ea, quæ nostrum propositum non ingrediuntur; quod commodè fit per Definitionem Nominalem. Initium tamen faciendum à quæstione, An sit?

Dari liberum arbitrium, nemo negaverit, nisi qui homines in brutorum conditionem, liberos in servos & mera mancipia commutare velit. Comprobat id rerum Magistra *Experientia*, cum cuivis facillè obvium sit, in potestate hominis esse, agere vel non agere. Hoc privilegio si non instructus esset homo, omnes deliberationes, leges, preces, præmia, supplicia essent frustranea, indebita & injusta.

Communis sententia est, nomen arbitrij descendere ab arbitrando. *arbitrari* autem non solum significat, æstimare, opinari, judicare, &c. Sed & in genere, potestatem, potentiam, facultatem & electionem significat, ita ut proprio Velle haud rarò ponatur. Per vocem *liberi* intelligere volumus liberam illam voluntatis potestatem eligendi & repudiandi, & sic cum arbitrio in unum quasi coalescit nomen.

Est autem hoc vocabulum *Liberi Arbitrij* valdè *πρόσημον*,
& nun-

& nunquam rectè cognosci potest, nisi priùs ipsius significatio diligenter fuerit excussa. accipitur 1. *pro mente & voluntate*, pro ut sunt facultates animæ. 2. *pro ipsâ inclinatione*, quâ voluntas mota appetit id, quod appetit; quo sensu dicunt, voluntatem habere liberum arbitrium, etiam si nihil nisi mala velit. 3. *pro libertate in Spiritibus*; quâ homo se possit ad gratiam Dei præparare, præcepta Dei quoad substantiam implere, & similes actus spirituales edere: atq; hoc sensu, Orthodoxa Ecclesia verissimè dicit, liberum arbitrium post lapsum nihil esse, quàm figmentum. 4. *Pro libertate in externis, & civilibus rebus*; & hoc modo, *tripliciter* sumitur, 1. *Ut opponitur servituti*; diciturq; illud liberum, quod alteri non est subjectum; sic *Liberæ* Civitates appellantur, quæ nulli Regi vel Principi serviunt. 2. *Ut opponitur Coactioni seu violentiæ*; quo modo omnia liberè agere dicuntur, quæ sponte vel naturali inclinatione agunt; Ita liberè & non coactè vagantur volucres in aère, pisces in mari, &c. Et deniq; 3. *Ut opponitur Necessitati*; Et sic liberè agere dicuntur, quæ positis ad agendum omnibus requisitis, possunt agere & non agere, agere hoc & agere illud. Hanc ultimam acceptiōnem nos impræsentiarum arripimus.

Voces æquipollentes, præter terminum receptum, maximè in usu sunt, Arbitrij libertas, Voluntatis arbitrium &c. quas authores pro lubitu retinent. Explicata sic nominis Interpretatione, antequã ejus naturam ulterius indagam, Realem aliquam Definitionē exhibere conabimur.

POSITIO II.

Definitionem, ejusq; ἀνάλυσιν breviter exhibens.

Liberum arbitrium est potentia animæ rationalis, quæ positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere & non agere, agere hoc & agere illud.

Cum definitum ipsum, quoad vim vocis, in primâ positione sit explicatum, omissis aliis definitionibus, quæ maximâ ex parte sunt vitiosæ, partim quippe improprie, partim nimis angustæ, partim nimis latæ, quas passim apud authores reperire licet, nobis exhibitam placuit retinere. Generis loco ponimus *Potentiam*, quæ est vis quædam naturalis agendi. Tria sunt in animo, docet *Arist. 2. Eth. 5.* 1. *Potentia*. 2. *actus*, & 3. *habitus*: unum horum erit liberum arbitrium. Quod non sit *actus*, probatur ab absurdo; quia dormientes tum non essent præditi libertate. *Actus* enim, modò adsunt, modò absunt, & quando abessent, tum homo careret libero arbitrio. Neq; est *habitus*; hic crebris actionibus acquiritur, & ad unum duntaxat bonum vel malum inclinatur: liberum verò arbitrium naturâ nobis inest. Neq; affectibus accenseri potest, quoniam isti sæpe invitis obrepunt; inconsultò sæpe irascimur, itaq; magis illi impediunt eligentem. *Habitus* neque est *seco-secus*, cum toti generi humano commune quid sit. relinquatur ergo, quod sit *potentia*.

Differentia petitur 1. à subjecto, quod est anima rationalis; unde excluduntur animæ potentiæ vegetativæ & sensitivæ. quâvis autem hæ, quatenus voluntati & rationi obtemperant, dicantur liberè agere, hoc tamen fit, non activè, sed passivè, non elicite sed imperatè. 2. ab objecto, quod debet esse prædeliberatum, & à ratione monstratum. Ultima definitionis verba innuunt, duas illas libertatis species, sc. libertatem exercitij seu *contradictionis*, & libertatem specificationis seu *contrarietatis*. Uberiorem datæ definitionis logicam resolutionem, in ipsum actum disputationis, bono cum Deo, relinquimus.

III.

Liberum Arbitrium est Potentia activa & Particularis.

Quum satis constet, liberum arbitrium rectè dici posse

se potentiam, qualis sit illa potentia, restat adhuc inquirere? Quod sit *passiva*, sequenti potest probari argumento: Ratio libertatis habet se ad rationem voluntatis, quæ realiter non differant. Voluntas autem eo modo potest dici passiva, quatenus in se recipit suos actus, & movetur non nihil ab objecto irritante, & svadetur ab Intellectu proponente. Ex hâc ratione affirmare non recusârunt quidam Scholastici, voluntatem potentiam esse quandam passivam. Verum, quamvis objectum irriter voluntatem & mens eandem incitet svadendo ad agendum, non tamen effectivè ipsam volitionem producant; quia sola voluntas activè suos actus producit: Est enim potentia formaliter libera, in cujus potestate est agere & non agere. Volitio insuper est actio immanens, & natura actionum immanentium est, ut sine omni contradictione, & efficiantur, & recipiantur ab eodem principio.

Quod liberum arbitrium non sit aliqua potentia Universalis, quæ sub se continet omnes animæ sentientis, vegetantis, & intelligentis potentias, facile est intellectu. non enim penes arbitrium nostrum est, crescere, tonitrua audire, frigus sentire, somnia & phantasiæ opera inhibere, memoriæ mandata delere & servare. Respiramus, audimus etiam; sive velimus sive non. Si in has imperium haberet voluntas, tum omnes fœminæ in id incumberent, ut quàm formosissimos gignerent liberos: sed multæ gignunt nolentes, volentes non gignunt. Est ergo Particularis, quæ solùm spiritibus intelligentibus competit.

IV.

Voluntas & liberum arbitrium, re quidem unum sunt, ratione modi distinguuntur.

Fatemur quidem, libertatem voluntatis & voluntatem ipsam, sæpè promiscuè sumi; aliquid tamen discriminis

non possumus non admittere. Realiter differre negamus; quum voluntas formaliter nihil aliud sit, quam potentia sive facultas in agendo libera. Et si libertas distingveretur à voluntate, tum accidenti inesset accidens, quod absurdum. Si animæ liberum arbitrium dicatur inesse, utique voluntatis non esset propria, sed tertia aliqua facultas, quod itidem absurdum: quod intellectui non inhæreat, docebitur infra. Mentis itaq; nostræ beneficio distingvuntur. Voluntas quasi quoddam compositum, ex suo subjecto & adjuncto, ex suo est quasi materiali & formali. *Libertas* instar formæ concipitur, & est quasi formalis ratio potentiæ; Potentia ipsa, tanquam materiale. Cum enim rem, ut bonam, eligit, voluntas dicitur; cum verò potuisset non eligere vel oppositum eligere, liberum arbitrium dicitur. quò fit, ut vocabulis etiam distingvantur, nec dicatur libertas est voluntas, vel contra: sed libertas est voluntatis vel in voluntate.

V.

Libera Arbitrium unum innuit actum.

Non levis aliqua controversia est inter quosdam auctores hac de re. Putant enim nonnulli, nomen arbitrij liberi à duobus actibus esse desumptum; ut ratione judicij arbitrium, & respectu Electionis liberum nominetur: quod ex conjunctione verborum significetur Judicium cum electione, & electio cum Judicio. occasio hujus opinionis indè fluxit, quòd arbitrium descendat à verbo arbitrari, quod habent pro solo rationis actu, & pari passu ambulet cum verbis, aestimare, judicare, censere, &c. sed ad hoc sufficeret illud, à notatione Etymologicâ, ducuntur argumenta infirma. *Licet* verò liberum arbitrium connotet Judicium mentis, & in liberâ electione diliberatum rationis Judicium prærequiratur, non tamen arbitrium de Judicio rationis exponitur; quia si vires volun-

tatis tum negligantur, sequeretur exindè liberum arbitrium idem esse, ac libera facultas Judicandi, quum tamen è regione debeat denotare liberam potentiam eligendi. Vox enim Arbitrij, non tam actum mentis, quàm voluntatem ipsam significat, & pro ipso *velle* sapissimè ponitur. Ita enim apud Authores legitur, suo aut alieno arbitrio vivere, in arbitrio alicujus aliquid esse positum, liberum suarum rerum arbitrium alicui facere, liberum arbitrium mortis permittere. Cic. qui modi loquendi ad actum voluntatis spectant, innuuntq; potentiam quandam agendi. Hoc accedit, quod nonnulli Authores addant nomen voluntatis, nempe liberum voluntatis arbitrium. Si jam arbitrium mentis actum notaret, foret contradictio in adjecto, quia mentis actus diceretur voluntatis actus, quod etiam absurdum est.

V I.

In electione liberâ Intellectus merè se passivè habet.

Cum antea dictum sit judicium mentis prærequiri ad liberam potentiam eligendi, jam è re est etiam exponere, num intellectus sit liber? & quomodo habeat se ad electionem?

Ut autem genuinum sensum positæ positionis percipiamus, necessarium est, unam alteramve distinctionem hic adponere. primum quidem, diligenter notandum est discrimen, inter *libertatem à coactione*, & inter *libertatem à necessitate*; ut &, inter *libertatem contrarietatis* seu specificationis, & *contradictionis* seu exercitij.

Libertas à coactione est, quando voluntas quidem ad unum eligendum est determinata, non tamen cogitur, nec externo aliquo motu violentè rapitur, sed sponte suâ seu interno principio aliquid amplectitur vel rejicit. *Libertas vero à necessitate* est, quâ voluntas non necessario determinatur ad unum actum immutabili, sed pro arbitrio po-

est velle aut nolle, & non solum sponte agit, sed ita liberè, ut, positis omnibus ad agendum requisitis, possit non agere. Ita liberi sumus ad virtutis vel voluptatis studium, siquidem alterutrum eligere possimus, & non necessariò unum amplètimur.

Hæ autem libertatis species differunt dupliciter: 1. *ratione subjecti*; libertas à coactione, homini communis est cum bestijs, quæ multa spontaneo motu agunt non coactè. Libertas à necessitate competit solum spiritibus Intelligentibus, qui non tantum sponte, sed & liberè agunt; quod in bruta animalia non cadit. 2. *modo agendi*, voluntas, quatenus libera est coactione, dicitur agens naturale: quatenus libera est à necessitate, tum speciali nomine appellatur agens liberum. Undè actiones isto modo nominantur spontaneæ, hoc modo actiones liberæ.

Libertas verò contrarietatis seu specificationis est, quâ quis positis omnibus ad agendum requisitis, eodem modo se habentibus, potest contraria agere; sic pro lubitu quis potest amare, odisse, ascendere, descendere, &c. *Libertas Exercitij vel contradictionis est*, quâ quis, positis omnibus ad agendum requisitis, potest agere & non agere; sic pro lubitu quis potest scribere & non scribere. Fundamentum hujus distinctionis petitur ex naturâ contrariorum in Logicâ; quia illa species libertatis versatur intra terminos contrarios, hæc intra terminos contradictorios.

Hiscæ prælibatis, facilior via nobis patet ad propositum. Conatur ostendere Bellarminus, Intellectum non esse liberum à coactione sive naturaliter, sed cogi posse ad cogitandum & credendum contra inclinationem. At confundit hoc modo Bellarminus *assensum enunciationis cum re enunciatâ*: ratio enim ipsa sæpe ad assensum conclusionis, si præ-

si præmissæ fuerint evidenter veræ, citra coactionem inclinatur, licet extrinseca aliqua coactio non adsit. Ut in hoc negotio liber sit Intellectus, sic contra nullo modo eum esse liberum dicimus à necessitate. Neq; 1. *quoad specificationem*, cum ex naturâ suâ determinatus sit, ut non possit, modo præmissæ exactè fuerint propositæ, vero non assentiri; neq; falsum, si benè cognitum, potest adprobare. Ita ut, quo ad nullum actum, intrinsecè & formaliter sit liber; Sed in omnibus tribus operationibus, graviter necessitatis Jugo implicatus tenetur. Non in *primâ*; sicut enim sensus fertur in suum objectum sensibile, & in operatione suâ dependet ab objecto; E. g. ut visus, positus omnibus ad videndum requisitis necessariò videt suum objectum; Ita Intellectus, positus omnibus ad apprehendendum requisitis, necessariò suum objectum apprehendit, & ab objecto speciem recipit Intelligibilem. Neq; in *secundâ*; seu quoad Judicium; Si objectum neq; evidenter verum, neq; evidenter falsum est, tunc intellectus suspendit actum, ut nec assentiat, nec dissentiat, quia naturâ suâ determinatus est ad hoc, ut rei evidenter veræ assentiat, aut evidenter falsæ dissentiat. Nec in *tertiâ operatione*, seu in discursu; si enim præmissæ sint veræ, ut nihil periculi sit in primâ & secundâ operatione, tunc Intellectus conclusioni necessariò assentitur. nec potest dissentire.

Neq; 2. *quoad Exercitium*, quamvis Intellectus naturâ determinatus sit ad Intelligendum; Sed quod hoc, & non alio tempore, illud & istud intelligat, id unicè ad appetitum, qui in animâ rationali nihil aliud est, quàm ipsa voluntas, est referendum. Undè etiam voluntas, juxta quorundam doctorum non postremi nominis sententiam, potest avertere & convertere Intellectum, ad

considerandum rationes pro opposito, permittitq; illi tamdiu in hoc vel illo dictamine permanere, quam diu voluntas commodius medium invenerit. Sic eliciens finem bonum præcipit Intellectui considerare illa, quæ necessaria sunt ad illum finem; & voluntas eliciens sibi malum finem, præcipit Intellectui invenire media ad illum malum finem. Hinc itaq; rectè Imperium ipsi attribuitur in intellectum, & ob hoc etiam primum movens à nonnullis dicitur voluntas. quâ demtâ, Intellectus nec ad judicandum, nec ad proponendum sese accingit.

Et quoniam, in hoc statu controversiæ, nunquam satis cautè & prudenter agatur, nostræ verò ingenij vires, in hâc difficili materiâ, non patiantur singula acu, quod ajunt, tangere; Itaq;, quæ maximè ponderosa sunt, movebimus.

Diximus, Voluntatem in Intellectum imperium habere; quod cum grano salis est accipiendum. Noli fingere, intellectum esse mancipium quoddam; cum in ejus potestate sit, ostendere & præscribere voluntati, quid sit faciendum; quo Jure potius de imperio certare cum voluntate videtur. Non veremur tamen, adhuc præstantiores imperij partes, analogiè loquendo, tribuere voluntati. Ostendere enim & præscribere, quid sit faciendum, quivis potest absq; imperio, & materiale solum legis & imperii illud est: Ast movere, impellere, & jubendo obligare, & ad agendum compellere, hoc demum est imperatoris & formale imperij; hæc ubi potestas, ibi imperium est. Rectè enim Javellus Met. q. 4. l. 9. *Voluntas movet Intellectum, in genere causa efficientis, Imperando ut Intelligat: Intellectus autem movet voluntatem in genere cause finalis, proponendo objectum.*

Sed hic colophonis loco quæri potest? quum tam sape di-

pè dictum sit, solam voluntatem esse liberam & indifferentem ad opposita: *Nullam igitur ne agnoscit indifferentiam Intellectus?* Nonne voluntatis indifferentia, ortum trahit ex indifferentia Judicij rationis, siquidem illa præscribit voluntati suum objectum? ad hoc breviter responderi potest. Hæc indifferentia, quod Intellectus moveat voluntatem, non est in ipso intellectu, sed in ipsis objectis. Unde probè distinguendum est, inter differentiam objectivam & extrinsecam, & inter indifferentiam formalem & intrinsecam. Intellectus potest quidem diversa objecta dijudicare, eaque voluntati ut indifferenter eligibilia proponere, sed saltem objective & extrinsecè. At voluntas, quæ unum præ altero liberè eligit formaliter & intrinsece, sola libera est 1. *quæ ad actum specificationis*; duo si proponantur contraria, virtus & vitium, ad neutrum est determinina, sed utrumque pro arbitrato potest sequi. 2. *quæ ad actum Exercitij*; licet enim voluntati, virtutem sectari vel fugere, vitium sequi vel odisse.

VII.

Necessarium non est, ut voluntas semper in omnibus suis actionibus dependeat & determinetur à Judicio Intellectus.

Quotiescunque terminum intellectus usurpaverimus, monitum volumus, hic nos non intelligere intellectum Theoreticum seu speculativum, qui occupatur circa necessaria & contemplativa: Sed intellectum practicum, qui circa τὰ πρακτικά versatur, eaque non tantum intelligit, sed etiam propter opus aliquod efficiendum intelligit.

Duos involvit actus præsens Thesis; unus est, non dependere ab intellectu, alter, non determinari ab eodem.

Ratio prioris hæc est; Voluntas, in omni sua actione, prærequirit aliquam intellectus cognitionem, quia nihil appetere potest, nisi cognitum & propositum; Unde pro-

verbiūm: Ignoti nulla cupido. Non tamen semper, ad objecti alicujus appetitionem, requiritur deliberatum Judicium Intellectus; sed sufficit interdum nuda apprehensio, sub ratione boni, prout repentini sunt motus voluntatis, qui non expectant judicium rationis. Talis etiam processus non raro evenit in deliberatis rebus; sæpe enim intellectus judicaverit hoc esse appetendum, quod tamen voluntas contrarium eligit; ut patet ex iis, qui contra conscientiam peccant, quod sciunt esse prohibitum, & non committendum: Sed voluntas tamen spernit & respuit Judicium intellectus, quod rectæ rationi conforme est.

Posterioris ratio; Voluntas necessario non determinatur à Judicio Intellectus, *nec quo ad Exercitium*: Licet enim rationis Judicium sit de re aliquâ, non tamen periclitatur libertas voluntatis, quia quod Intellectus in praxi Judicat eligendum esse, hoc voluntas pro beneplacito potest suspendere. *Nec quo ad speciem actus*; quod enim Intellectus proposuit ad eligendum, voluntas contrarium eligere potest. Unde in confesso est, voluntatem non determinari à Judicio Intellectus. Alia enim ratio est de potentijs naturalibus, hæ enim, positis omnibus ad agendum requisitis, necessario determinantur, ita ut non possint non agere.

Ut in suprâ positâ Thesi in offenso pede progredi possimus, dicimus, Res, quæ sub volitionem cadunt, esse in duplici differentiâ, easq; accipi, vel *προαιρετικῶς*, vel *ἀνευ προαιρετικῶς*. In illas fertur voluntas, licet non semper ex ratione, tamen nunquam absq; ratione quod plerumq; fit quatuor actibus: Quorum est

1. *Objecti cognitio*; hinc Philosophi dicunt nihil esse volitum, quod non prius præcognitum, quia voluntas non potest

potest ferri in rem planè incognitam. ii. *cogniti propositio*; cognito enim objecto, mox intellectus voluntati illud ipsum proponit. iii. *propositi persuasio*; examinat illud objectum intellectus, si habeat convenientiam persuadere, si disconvenientiam, dissuadere conatur. Non tamen confundendum Intellectus persuadentis Judicium cum imperio; nam adhuc in potestate voluntatis est, pro arbitratu intellectui obedire vel reluctari. Unde intellectus à non nullis dicitur Principium directivum, voluntas imperativum & effectivum.

Hic regerere quis potest, Intellectum sæpe Jubere & trahere voluntatem ad volendum, quod libertati contrariari videatur? Svavissima potius Harmonia est inter Intellectum & voluntatem, ita ut unius actio alterius opus non amoveat, sed promoveat; Etiam si Intellectus, quid agendum sit, moneat, & voluntas monenti obsequatur, non tamen coactè sequitur, sed liberrime; quoniam svasio Intellectus non necessitat, sed amicè invitat. Hinc patet, Judicium Intellectus requiri quidem ad actus liberos, verum non ut causa & principium, quod effectivè influat in voluntatem, & producat volitionem, sed saltem ut conditio quædam, & causa sine quâ non.

Ut eo melius sensum hujus tertij actus, qui est eligibillum, percipiamus; siquidem hic maximè viget difficultas; Considerandæ sunt ulterius *res eligibiles*, quæ vel bonæ, vel malæ, vel indifferentes sunt. Res bonæ & malæ, & ex habitu, & sine eodem eliguntur. Illo modo, judicium intellectus non semper præcedit, sed voluntas ipsa, sine aliqua deliberatione, fertur in objectum. ut intemperans datâ occasione sine discursu se totum intemperantiæ dat; hæ enim actiones non tam liberæ, quàm necessariae sunt. Hoc modo, Judicium Intellectus præcedit,

quod duplex est: rectum & pravum. Illud non est ipse in se Intellectus, qui sæpe errare potest, sed quod rectè judicat de rebus, quæ ex naturalibus principiis cognoscuntur. Hoc variorum affectuum squalore est permixtum. Ex horum Judiciorum diversitate, oritur omnis lucta & pugna in homine: sæpe enim recta ratio Judicat, quod æquum est, cui tamen contradicit mens corrupta. de quo etiam *Ovidius* quæritur.

*Sed trahit invitam nova vis aliudq; cupido,
Mens aliud suadet: video meliora proboq;
deteriora sequor.*

Si res indifferentes sint, hoc est, neque bonæ neq; malæ in suo genere, iterum electio prærequirit Judicium rationis, quod est simplex vel Compositum. Si simplex, amicam quandam monitionem & invitationem in voluntatem exercet. Si compositum est, unum saltem habet objectum, idq; vel eligendum, vel non eligendum existimat. Unde fit, ut sæpe unâ de re duo Judicia contradictoria esse possint; unum suadet, alterum dissuadet, respectibus tamen diversis. Hi tres actus ad Intellectum referuntur.

Sequitur deniq; ultimus & quartus; qui est Voluntatis, sc. *Persuasi Electio*; Cum aliquod eligibile ab intellectu Judicatum fuerit, & voluntas illud ipsum eligit, tunc totis viribus omniq; nisu in id unicè fertur, & se ipsam immediatè movet, absq; alio aliquo principio interno vel externo. Sic satis dictum de ijs rebus, quæ *περὶ ἀποκρίσεως* accipiuntur. Sequuntur jam, quæ sumuntur *ἀνευ ἀποκρίσεως*. In has enim voluntas absq; deliberato Judicio rationis fertur, quia ipsa voluntas naturâ inclinatur, tum ad earum receptionem, tum rejectionem; aliàs progressus fieret in infinitum. Si enim Intellectus semper applicaretur

retur à voluntate ad intelligendum, tum non Intelligerem, nisi prius voluerim, & voluisse non potui, nisi intellectus hoc svaluerit, atq; svadere non potuit, nisi voluntas voluerit. Ut autem ab hac ridicula progressionē subsistere debeamus, in solâ hominis libertate acquiescendum est sc: hoc & illud fit, quia volumus.

VIII.

*Quasdam actiones esse liberas & simul necessarias,
Libertati non repugnat.*

Varia sunt necessitatis species, maximè tamen insignes sunt sequentes. 1. necessitas indigentia. 2. coactionis. 3. violentia. 4. Expedientia. 5. Immutabilitatis, quæ vel absoluta, vel Hypothetica est. Quamvis autem necessitas sit multiplex non omnis tamen repugnat libertati. Novimus quidem, actiones humanas in Ethicis dividi in necessarias & liberas, cum in voluntatis actibus discrimen aliquod inveniri possit, dum quidam includunt aut præsupponunt indifferentiam, quidam eam excludunt: Illos liberos hos necessarios vocari posse, non inficiamur. Sed cum hi omnes actus idem habent principium productivum, sc. voluntatem, (cui omnes actiones suam originem debent) hæc nihil est aliud, quàm potentia libera, adeo & ut voluntas & ejus libertas, *ἀνεπαρκῶς* loquendo, unum sint: Itaq; rectè dicere possum, omne voluntarium esse liberum, & vice versâ, & si aliquid voluntarium diceretur, nec unâ liberum, oppositum inopposito pronunciaretur. Nec dicere possum, quasdam actiones à potentia liberâ, nonnullas à non liberâ provenire. Hinc facilè apparet, libertatem & necessitatem non pugnare, sed sæpe in eadem actione concurrere; quod antequam plenius dicatur, meminerimus, non omnium necessitatis specierum indolem libertati convenire.

pire, sed sunt quædam, quæ naturæ ejus adversantur. Ut
1. *necessitas Physica*, quæ ex ordinatione divinâ semper eor-
dem modo ad unum agit. 2. *Necessitas coactionis*, quâ entia
rationalia contra voluntatem ad aliquid coguntur. Hæ
species cum libertate non possunt consistere; sin verò
aliæ species assumantur, &c. bene cum libero arbitrio
possunt consistere, de quod evidens exemplum habe-
mus in Christo, unde dicitur, oportuit Christum pati,
quod & voluntariè & necessariò fecit.

Ut hæc melius intelligantur, considerabimus ipsum
objectum & actum voluntatis. Illud tantum unum est,
non numero, sed specie, sc. bonum: Malum, quâ malum,
voluntas velle nequit. Hic, vel unum respicit objectum
ut finem ultimum; vel plura, ut media. Si unum, cum
actus est necessarius, sc. quo ad specificationem, ut ejus
volitio & appetitio, non quo ad Exercitium: sic neces-
sariò finis ultimus appetitur, & tamen libere. Sin autem
plura, datur actus præcedens, datur consequens, præce-
dens est indifferens; possum enim unum medium velle,
alterum non velle, unum eligere, alterum non eligere.
Consequens est necessarius, quum enim unum prælegi,
necessariò reliqua negligo, & tamen libere.

IX.

*Ex diversitate status hominis, variatur quoq; liberum
arbitrium.*

Siquidem conditio mortalium valdè est vertibilis, i-
taq; secundum eam vertuntur quoq; vires liberi arbitrij.
proinde breviter singulos status hominis percurremus,
& quasnam vires habuerit olim, vel nunc habet, vel po-
stea habebit, examinabimus.

In Statu integritatis liber fuit homo, 1. à *coactione*,
quia voluntas nunquam cogi potest. 2. à *necessitate*, quia
nec

nec per internam, nec per externam aliquam causam ad strictus fuit, vel ad solum bonum, vel ad solum malum: Deus enim reliquit eum in manu consilii sui Eccl. 15. 14. 3. à servitute peccati, non tamen à Jure seu obligatione; quia datum erat ipsi præceptum, nè peccaret, itaque ad peccandum non erat devinctus.

In Statu corruptionis; non solum omnem amisit libertatem in Spiritualibus, sed insuper successit effrenis impetus ad malum. In externis autem actionibus fuit quodammodo liber & indifferens.

In statu reparationis; quoamodo per Spiritum sanctum vires arbitrij restaurantur, ut possit nonnulla opera Deo placencia exercere. Ut quamvis Spiritui resistat suis affectibus, Spiritus tamen vincat, & carnem mortificat.

Quod attinet species actionum externarum, sunt illæ, vel imperatæ vel Elicitæ. Si imperatæ, non est liber à Jure, licet sit liber à coactione & necessitate quoad executionem; quia obstrictus tenetur magistratui obedire, quod non sit furandum. Sin autem elicitæ, liber est homo & à necessitate & à coactione, tam quoad electionem quàm executionem.

In statu glorificationis, perfectam sortimur voluntatis libertatem, liberi erimus ab omni miseriâ & mutabilitate, bonum ita amabimus, ut malum velle non possimus; eoque plus restituetur, quàm amissum est in Adamo, qui sic liber erat, ut peccare non posset. Quare dicitur: Homo in primo statu fuit liber; in secundo servus, in tertio liberatus, in quarto liberrimus.

AD JUVENEM VIRUM

Virtute & eruditione Ornatiss. ac Præstantiss.

DN. MAGNUM WIETIUM Smol. Svecuth,
Philosophiæ CANDIDATUM doctiss. pro hono-
ribus in Philosophia summis egregie differentem.

Προς Φωνησις

Libera mens homini primum est data numine sancto;
Technis sed Sathanae, serua producta suit:
Sunt tamen in vita civili rudera lieta,
Quæis se mortales rite levare solent.
Hæc verbis signas doctus tu docte Wiети,
Hinc meritis dabitur laurea pulchra tuis!

Ad posita L. Mq̄i

ab

AXELIO KEMPE

LL. Prof. Ord. & Acad.

Ab. Rectorē.

Εἰκαὶ ἐν τοῖς πνευματικοῖς ἑδερμία τῷ ἀνθρώπῳ ἀντιξυστότης,
ἐν τοῖς ἑθικοῖς μέντοι ὁ ἀνθρώπος ἐπὶ ἀντιξυσίῳ. Καὶ εἰ μὴ
τῆτο εἶη, μάτην αἱ τὸ πρὸς γεννημένων ὑποθήκαι περὶ εὐσεβείας καὶ ἠθ.
μάτην πᾶσι βέλους, μάτην πᾶν ἄθλον καὶ πᾶσι λιμαρῆα γενήσου-
ται. Περὶ τῆτο ἐνδόξως ὑποχειρῶς ἐν τῷ παρόντι πεπαιδευμένως
συζητήσ. Εγὼ τὴν σοὶ γενησομένην λιμὴν εὐτυχῆ πρὸς εὐχομαι.
Ἐρρωσ.

Ita paucis Pereximio Dn. Candidato,
inter publicas querelas animo
quidem tristi, lubens tamen
meritoq; gratulabatur

ERICUS FALANDER

Græc. & Heb. L. P. P.

Pergite nunc Charites Heliconis amœna colentes,
Et celeres vestro palmam conferte clienti,
MAGNO tutanti Musarum castra WIETO!
Iamq; theses proprias tentat defendere dignè,
Quas scripsit, sophiæ summos aditurus honores,
Quos meruit virtus, pietas, Doctrina fidesq;
Hæc igitur lætus nunc accipe præmia tanta,
Atq; diu felix vivas patriæq; Tibiq;!

SVENO M. Orelgreen
Wifingzb. Smol. Reg. Stip.

Quam sèves gemmas protrudat Adonidis hortus,
Quam dulces fructus ingeniumq; pium,
Gignat, quotq; suis referat solertia dona
Eximia, ut magnos reddat honore suos, (Magnum,
Dum specto; hocce palam est, cathedram conscendere
Musarum ut capiat præmia digna; caput
Ut cingat gemmisq; Minerva nitente corolla,
Jure Magisterii quando coronat eum.
Gratulor hanc magnam meritamq; labore corollam,
Quam Tibi, cum doctis, magnus Apollo dabit.
Hic Dominumq; Deum nunc supplice voce fatigo,
Numine te sancto raboret atq; beet!
Insuper, ut possis semper servire Jehovæ,
Et prodesse simul tum patriæ atq; tuis!

Cognato ac fautori suo hono-
ratissimo adplaudebat

LAURENTIUS N. WIETIUS
Wifingzb. Smol.

